

ACTUALITATEA VIE A LUI CAMIL PETRESCU

Veșnicul neliniștit Camil Petrescu, cel întotdeauna plin de energie și de combativitate, nu a devenit pentru noi, deși sînt șase ani de cînd moartea l-a răpit ocupațiilor lui zilnice, o figură îndepărtată din galeria „marilor dispăruți”. Camil Petrescu continuă să fie contemporanul și prietenul nostru; personalitatea lui vie și plină de actualitate refuză cu încăpăținare să părăsească vremea noastră, după cum în viață se refuza venerabilității, care, deși implică și glorie meritată, este de multe ori și semnul unui început de uitare.

Recitul „studiu critic” al lui B. Elvin, închinat lui Camil Petrescu, vine să dea expresie unui sentiment general, existent în cultura noastră, care îl asimilează pe autorul romanului „Un om între oameni” celei mai depline actualități. Reliefind coordonatele gândirii lui Camil Petrescu și urmărind evoluția concepției sale artistice, Elvin reușește să creeze o imagine vie și autentică a scriitorului care a fost, timp de cîteva decenii, un neprețuit ferment al vieții culturale și care continuă să se mențină, prin opera sa, în centrul atenției literare.

Fără a avea pretenția să epuizeze problemele pe care le ridică în literatura noastră personalitatea lui Camil Petrescu, și probabil tocmai de aceea subintitulîndu-și lucrarea „studiu critic”, Elvin folosește totuși o metodă monografică de cercetare și de valorificare critică a scriitorului. Datele biografice, ca și descrierea anilor de formare a personalității lui Camil Petrescu, furnizează o explicație convingătoare și fixează totodată determinarea socială în cadrul căreia s-a desfășurat activitatea lui creatoare. Unul din meritele studiului lui Elvin stă de altfel tocmai în atenția cu care este reconstituit mediul literar din anii de debut ai lui Camil Petrescu. Presiunea ideologică a regimului burghezomșieresc este foarte bine pusă în evidență de haosul și confuzia care dominau pe atunci viața literară și care apăreau în ochii tînărului Camil Pe-

trescu drept principalii dușmani ai unei activități cinstite și rodnice. De fapt, lipsa de intelectualitate a intelectualității, de care se plîngea scriitorul, nu era decît un reflex în planul cultural al unor condiții sociale și politice de tristă amintire. Dar înțelegerea raportului dintre fenomenul economico-social și cel suprastructural este un proces care se desfășoară de-a lungul întregii activități a lui Camil Petrescu și care se îndreaptă spre o deplină clarificare abia în anii regimului democrat-popular. Totuși, pe măsură ce se naște și se dezvoltă opera poetică, cea în proză, ca și dramaturgia lui Camil Petrescu, și pe măsură ce cunoscutele lui polemici răsună tot mai discordant în lumea gazetarilor și a obișnuiților cafenelelor literare, intelectualul naiv și supărat pe condiția lui personală (umilă datorită împrejurărilor dureroase care i-au întovărășit apariția pe lume, copilăria și adolescența) dispare, pentru a face loc unui vehement scriitor antiburghez, unui scriitor care va deveni unul dintre reprezentanții de frunte ai realismului critic în literatura noastră. Procesul de clarificare al lui Camil Petrescu, proces întortocheat și dureros, complicat în mod special la scriitorul care făcuse studii de filozofie și care frecventa, după obiceiul timpului, fenomenologia lui Husserl, este urmărit de B. Elvin etapă cu etapă și în aspectele lui principale. O analiză mai aprofundată ar fi fost totuși indicată pentru a pune în evidență contradicțiile operei lui Camil Petrescu dinainte de Eliberare. O asemenea analiză ar fi luminat cu mai multă forță închisoarea spirituală în care se zbatea intelectualul cinstit din acei ani (reprezentat cu putere de exemplu tocmai de Camil Petrescu), închisoare creată de clasele dominante, și uneori între-

ținută chiar de acest tip de intelectual. Spirit lucid și mereu activ în hotărîrea de a se autodemistifica, scriitorul era totuși, în același timp, prizonierul unei viziuni intelectualiste, după cum relevă și studiul lui B. Elvin de altfel, dar într-o măsură care explică nu numai un anume donquijotism al omului sau limitele protestului critic, exprimat în opera sa literară, ci și pretenția sa de a furniza un sistem filozofic, o interpretare și un model de organizare „rațională” a lumii. Autorul sistemului noocrat ne apare în mod mai clar drept un prizonier al „jocului ieilor” decît autorul lui *Danton* și chiar decît creatorul lui Gelu Ruscanu. Om de cultură cu o activitate complexă, Camil Petrescu oferă cercetătorului literar diverse ipostaze care, numai considerate în unitatea lor dialectică, pot da dezlegarea integrală a personalității scriitorului.

Studiul lui Elvin urmărește cu perspicacitate, în schimb, aspectele profunde actuale ale dramaturgului și ale omului de teatru care a fost Camil Petrescu. Ideile înaintate ale scriitorului cu privire la rostul teatrului, cu privire la raportul dintre caracter și acțiune în opera dramatică, respingerea raționalismului cartezian, devenit un clișeu în care se încapătina să vegeteze concepția curentă asupra dramaturgiei în acei ani, sînt pe larg și cu vădită plăcere analizate de Elvin. Într-adevăr, o bună parte din ideile pentru care a militat în condiții vitrege, dar cu curaj și consecvență, Camil Petrescu se dovedesc a fi astăzi tocmai probleme vitale ale modalității estetice specifice teatrului. Pe bună dreptate, B. Elvin scrie: „Pentru Camil Petrescu teatrul reprezintă mai ales situații grave în care un erou față în față cu o întrebare decisivă, din acelea care pecetluiesc existența, trebuie să opteze, trebuie să se pronunțe. Iată de ce în *Teze și antiteze* el respinge un teatru de caractere, în care personajele se comportă «cu o consecvență mecanică», în care împrejurările n-au alt rol decît să prilejuiască eroilor să-și manifeste mereu un capital invariabil de însușiri și defecte. Personajul pe care scriitorul îl iubește este cel ce-și caută adevărul și nu cel ce de la un capăt la altul al dramei procedează exact așa cum am prevăzut”.

Caracterul modern al teatrului lui Camil Petrescu și al concepției sale estetice asupra operei dramatice provine, după cum foarte bine demonstrează Elvin, din țelul nobil pe care

și-l propune scriitorul: „Teatrul este așadar, pentru Camil Petrescu, un mijloc de a arăta raporturile dintre individ și univers, sugerînd nevoia imperioasă a unor soluții radicale pe plan social, drama fiind pentru autorul nostru un apel la libertate, o expresie a luptei omului împotriva unui statut de legi injuste”. Această idee crucială a scriitorului constituie și sursa caracterului novator al teatrului său. Înrudit prin afinități subterane cu marile spirite înnoitoare ale secolului nostru, Camil Petrescu a fost el însuși un factor sensibil și plin de receptivitate la mesajele contemporaneității. Atît în opera sa de romancier, cît și în cea de dramaturg, procedează la dezghețarea „caracterului”, așa cum rămăsese el moștenire de la teatrul clasic, fără să cadă în isпита dizolvării unității structurale a personajului. În acest sens, apropierea care se face la noi în mod curent între Camil Petrescu și Proust îl nedreptățește într-un sens pe scriitorul român, deoarece nu se precizează niciodată că el era un adept încăpătînat al unui nucleu psihologic stabil și deci total refractar tendințelor decadente. Actualitatea lui Camil Petrescu, în condițiile luptei care se duce în momentul de față pe plan internațional între realism și antirealism, este însă tocmai de aceea atît de evidentă.

De asemenea, atenția cu care Elvin pune în valoare prețioasele idei ale omului de teatru și ale cronicarului dramatic care a fost Camil Petrescu, în ceea ce privește regia, jocul actorilor sau spiritul în care trebuie pus în scenă un spectacol, dă studiului o eficiență practică imediată, unele prejudecăți care dăinuie în arta spectacolului la noi, în manierele de interpretare a unui rol, fiind combătute încă de Camil Petrescu. Ar fi timpul să fie înțeleasă și apreciată așa cum trebuie moștenirea lăsată de excepționalul om de teatru și dramaturg care furniza, în enormele sale paranteze, adevărate caiete de regie.

Studiul lui B. Elvin este un bun îndemn la cercetarea în profunzime și valorificarea critică a operei lui Camil Petrescu, care se bucură în cultura noastră, pe bună dreptate, de prestigiul unui spirit modern și al unui scriitor care s-a integrat cu entuziasm literaturii noastre noi, dînd la iveală opere nepieritoare ca „Un om între oameni” și „Bălcescu”.

Georgeta Horodineă